

ZAKLJUČNO POROČILO
O REZULTATIH OPRAVLJENEGA RAZISKOVALNEGA DELA
NA PROJEKTU V OKVIRU CILJNEGA RAZISKOVALNEGA
PROGRAMA (CRP) »KONKURENČNOST SLOVENIJE 2006 – 2013«

I. Predstavitev osnovnih podatkov raziskovalnega projekta

1. Naziv težišča v okviru CRP:

2. Družba znanja: izobraževanje, vzgoja, raziskave in razvoj

2. Šifra projekta:

V5-0248

3. Naslov projekta:

Upravljanje avtorskih in sorodnih pravic v digitalnem okolju

3. Naslov projekta

3.1. Naslov projekta v slovenskem jeziku:

Upravljanje avtorskih in sorodnih pravic v digitalnem okolju

3.2. Naslov projekta v angleškem jeziku:

The Management of Author's and Related Rights in the Digital Environment

4. Ključne besede projekta

4.1. Ključne besede projekta v slovenskem jeziku:

avtorska pravica in sorodne pravice, tehnološki ukrepi, digitalno upravljanje pravic

4.2. Ključne besede projekta v angleškem jeziku:

author's and related rights, technological measures, digital rights management

5. Naziv nosilne raziskovalne organizacije:

Mirovni inštitut, inštitut za sodobne družbene in politične študije

5.1. Seznam sodelujočih raziskovalnih organizacij (RO):

Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede

6. Sofinancer/sofinancerji:

Ministrstvo za gospodarstvo

7. Šifra ter ime in priimek vodje projekta:

15334

dr. Marija Breznik Močnik

Datum: 25.9.2007

Podpis vodje projekta:

dr. Marija Breznik Močnik

Breznik Močnik

Podpis in žig izvajalca:

dr. Lev Kreft, direktor

[Signature]

**Mirovni inštitut
Peace Institute**
Metelkova 6
SI - 1000 Ljubljana

II. Vsebinska struktura zaključnega poročila o rezultatih raziskovalnega projekta v okviru CRP

1. Cilji projekta:

1.1. Ali so bili cilji projekta doseženi?

- ☒ a) v celoti
☐ b) delno
☐ c) ne

Če b) in c), je potrebna utemeljitev.

1.2. Ali so se cilji projekta med raziskavo spremenili?

- ☐ a) da
☒ b) ne

Če so se, je potrebna utemeljitev:

2. Vsebinsko poročilo o realizaciji predloženega programa dela¹:

Uvodni del raziskovalnega poročila "Pravno varstvo tehnoloških ukrepov in omejitve avtorske pravice" predstavlja primerjalno pravno analizo pravne ureditve tehnoloških ukrepov in omejitve avtorske pravice. Z razvojem digitalne tehnologije in globalnih komunikacijskih omrežij so se korenito spremenili pogoji in možnosti digitalne reprodukcije in razširjanja digitalnih avtorskih del. Množično reproduciranje in distribuiranje avtorskih del je spodbudilo zakonodajne spremembe, med njimi tudi pravno varstvo tehnoloških ukrepov, ki je omajalo ravnotežje v avtorskem pravu. Zato je v delu "Pravno varstvo tehnoloških ukrepov in omejitve avtorske pravice" najprej prikazana primerjalno pravna analiza pravnega varstva tehnoloških ukrepov in potem v nadaljevanju še problematika zmanjševanja obsega omejitev izključnih avtorskih pravic. S pravnim varstvom tehnoloških ukrepov je namreč s strani imetnika pravic mogoče omejiti dostop in uporabo avtorskih del nad obsegom, ki ga sicer določajo izključne avtorske pravice z zakonsko določenimi omejitvami (imetnik pravic, denimo, onemogoči dostop do dela upravičencem, ki so določeni z omejitvami avtorske pravice, delo zaklene in onemogoči dostop in uporabo tudi po prenehanju avtorske pravice).

Omejitve avtorske pravice, ki so določene v zakonu, predstavljajo poseg v izključne pravice avtorjev, zato zakonodajalci praviloma določijo nadomestilo za upravičene uporabe. To velja tudi za nadomestila za pravico do privatnega in drugega lastnega reproduciranja, ki jih navadno zbirajo kolektivne organizacije. V digitalnem okolju se temu sistemu upravljanja avtorskih pravic pridruži še pravno varstvo tehnoloških ukrepov in če oba sistema obstajata hkrati, so uporabniki lahko oškodovani. Lahko namreč prihaja do situacij, ko uporabniki bodisi dvakrat plačujejo za pravico, da naredijo privatno kopijo dela, ali pa na koncu plačujejo nadomestilo za delo, ki ga sploh ne morejo kopirati. Direktiva EU (2001/29/EC z dne 22. 5. 2001) naj bi z novim konceptom "poštenega povračila", ki naj bi nadomestil stari koncept "primerne nadomestila", preprečila takšne situacije. Pri določanju modela za pobiranje »poštenih povračil« naj bi se upošteval koncept oškodovanja imetnikov pravic, kar zahteva, da se upošteva več kriterijev, med katerimi je najpomembnejši, da naj države članice upoštevajo uporabo tehnoloških zaščitnih ukrepov pri določanju modela za določanje nadomestil oziroma povračil. V drugem delu pravnega dela raziskave, ki nosi naslov "Pregled in kritična ocena ureditev nadomestil za privatno rabo v Republiki Sloveniji", avtorica obravnava ureditev nadomestil za privatno in drugo lastno reproduciranje v Sloveniji in kritično oceni, kako je slovenski zakonodajalec oziroma uredbodajalec upošteval nov koncept, ki ga vpeljala Direktiva EU (2001/29/EC z dne 22. 5. 2001) ter analizira skladnost Zakona o avtorski in sorodnih pravicah (ZASP) in nove Uredbe o zneskih nadomestil za privatno in drugo lastno reproduciranje (Uredba) s konceptom "poštenih povračil" v Direktivi.

Direktiva obravnava „pošteno povračilo“ v primeru določenih izjem oziroma omejitev v recitalu 35 (splošno navodilo), recitalu 36 (izbirne izjeme oziroma omejitve), recitalu 37 (izjeme oziroma omejitve glede reprografije), recitalu 38 in 39 (izjeme oziroma omejitve privatnega kopiranja), recitalu 40 (izjema oziroma omejitev za korist določenih neprofitnih ustanov, kot so javno dostopne knjižnice in podobne institucije, tudi arhivi) in

¹ Potrebno je napisati vsebinsko raziskovalno poročilo, kjer mora biti na kratko predstavljen program dela z raziskovalno hipotezo in metodološko-teoretičen opis raziskovanja pri njenem preverjanju ali zavračanju vključno s pridobljenimi rezultati projekta.

v členu 5 (2) (b). Recital 35 določa, da “/.../ v določenih primerih izjem ali omejitve naj imetniki pravic prejmejo pravično povračilo, ki jim bo ustrezno nadomestilo uporabo njihovih varovanih del ali predmetov sorodnih pravic. Pri določanju oblike, podrobne ureditve in možne ravni takšnega pravičnega povračila naj se upoštevajo posebne okoliščine vsakega primera. Pri ocenjevanju teh okoliščin bi lahko bil koristen kriterij potencialna škoda, ki jo zadevno dejanje povzroči imetnikom pravic. V primerih, ko so imetniki pravic že prejeli plačilo v kaki drugi obliki, na primer kot del licenčnine, jim ne pripada nobeno posebno ali ločeno plačilo. Stopnja pravičnega nadomestila naj polno upošteva stopnjo uporabe tehničnih (tehnoloških) zaščitnih ukrepov, ki jih predvideva ta direktiva. V določenih situacijah, ko je škoda imetnika pravic minimalna, plačilo ni potrebno.” V primeru privatnih kopij (5 (2) (b) člen) je torej potrebno v skladu s konceptom “poštenega povračila” upoštevati: načelo »potencialne škode«, načelo »minimalne uporabe«, načelo izogibanja »dvojnemu plačevanju« in, kar je predmet zlasti tega raziskovalne naloge, uporabo (ali neuporabo) tehnoloških ukrepov. Vendar je potrebno upoštevati, da plačilo “poštenega povračila” ni namenjeno za povračilo škode, ki nastane imetnikom pravic pri nezakonitem kopiranju (piratstvo ali privatno kopiranje, ki presega relevantne izjeme). Logično je tudi, da “pošteno povračilo” ni potrebno za prosto dostopne vsebine na spletu ali privatne digitalne kopije vsebin, ki niso (več) avtorsko-pravno varovane (public domain materials).

Člen 5 (2) (b) torej predpisuje, da je potrebno določanju “poštenega povračila” za privatno kopiranje upoštevati “uporabo ali neuporabo tehnoloških ukrepov”, manjkajo pa potrebna navodila, kako naj bi jih upoštevali. Hugenholtz, Guibault in van Geffen so v študiji “The Future of Levies in a Digital Environment” predlagali, da naj se ne poskuša izmeriti dejanske “uporabe ali neuporabe tehnoloških ukrepov” ali “stopnje uporabe” takšnih ukrepov, temveč naj se upošteva njihova dostopnost na trgu. Kako pa smo se tega vprašanja lotili v Sloveniji?

V primerjavi s pravnimi ureditvami v drugih državah članicah EU, ZASP obravnava omejitve avtorske pravice zelo restriktivno, vendar se doslej še ni pojavilo vprašanje, ali se to odraža tudi v ustreznih manjših nadomestilih v primerjavi z drugimi evropskimi sistemi nadomestil. Dovoljeno privatno in drugo lastno reproduciranje je predpisano v 50. členu ZASP že od leta 1995. Člen je bil pozneje, leta 2004, spremenjen z namenom, da bi implementiral 5 (2) (b) člen Direktive, ki predpisuje, da so privatne kopije omejene samo na tiste primere, ki niso niti neposredno niti posredno komercialni, s pogojem da imetniki pravic prejmejo “pravično povračilo”, ki upošteva uporabo ali neuporabo tehnoloških ukrepov. Ob tem je pomembno, da v skladu s slovensko ureditvijo omejitev avtorske pravice za privatno rabo preživi tudi tehnološke ukrepe, saj lahko upravičenci sprožijo postopek mediacije v primerih, ko imetniki pravic ne zagotovijo ustreznih ukrepov (npr. umik tehnološke zaščite), ki bi jim omogočali privatno kopiranje. Ker ta določba obstaja v slovenskem pravu, v večini drugih držav EU pa ne, bi to lahko bila legitimna osnova za višja nadomestila za privatno kopiranje v Sloveniji v primerjavi z državami, ki določbe iz 6 (4) (2) člena Direktive niso implementirale. Vendar možna vsebinska uveljavitev omejitev ne velja za “storitve na zahtevo” (166c (4) (2) člen), ki pa bodo v prihodnosti predstavljale verjetno večji del uporabe avtorskih del.

Uredba o zneskih nadomestil za privatno in drugo lastno reproduciranje je ob premisleku o »poštenem povračilu« upoštevala le en glas. Glede uporabe tehnoloških ukrepov je upoštevala mnenje kolektivne organizacije Zavoda IPF, kot pravi uredba, “/.../ [p]o

podatkih Zavoda IPF, v katerem je združena večina proizvajalcev fonogramov, je uporaba tehničnih ukrepov [se pravi, tehnoloških ukrepov] za zaščito fonogramov in videogramov pred nedovoljenim reproduciranjem varovanih del zanemarljivo majhna, kar je ustrezno upoštevano pri določitvi zneska nadomestil". Študija Mediane »Analiza uporabe praznih digitalnih nosilcev zvoka ali slike in digitalnih naprav«, od katere smo pričakovali, da bo prikazala realno stanje, se je izkazala za problematično, ker je v podatke zajela ne samo dovoljene reprodukcije v skladu s 50. členom ZASP, ki so predmet nadomestil, temveč tudi nezakonito reproduciranje, za katere ni dovoljeno zahtevati povračila oziroma nadomestila. Upoštevala pa tudi ni uporabe tehnoloških ukrepov. Iz teh ugotovitev izhaja, da uredba pri določanju nadomestil za privatno in drugo lastno reproduciranje ni mogla zadovoljivo upoštevati uporabe tehnoloških ukrepov, kot določa direktiva. Uredba tako ni vpeljala novega koncepta »poštenega povračila« kot modela za določanje končnih tarif, saj pri določanju nadomestil ni upoštevala dejanske ali potencialne škode za imetnike pravic, ki bi bila podlaga za obveznost plačevanja nadomestil.

Naslednji poglavji v raziskovalnem poročilu predstavita rezultate empiričnih raziskav: najprej anketno raziskavo med fizičnimi uporabniki, ki ugotavlja obseg digitalnega kopiranja del za privatno rabo pri fizičnih osebah po raznih virih in izkušnje fizičnih oseb s tehnološkimi ukrepi. Potem pa ugotovitve poglobljenih intervjujev, s katerimi smo lahko zajeli institucionalne uporabnike.

Tretje poglavje "Anketna raziskava med fizičnimi uporabniki" predstavi anketo med fizičnimi osebami, ki je bila opravljena jeseni leta 2007. Cilj ankete je bil ugotoviti, za kakšne namene posamezniki in posameznice uporabljajo naprave za reproduciranje in za kolikšen del teh dejavnosti bi imetniki avtorskih pravic lahko bili upravičeni nadomestil za privatno in drugo lastno reproduciranje. V ZASP-u je določeno, da so imetniki pravic upravičeni do nadomestila le v primeru dovoljene privatne rabe in reprodukcij, ki so dovoljene na podlagi 50. člena ZASP (s posebnostmi pa še na podlagi 114. člena ZASP) v povezavi s 46. členom ZASP in zanje uporabniki ne potrebujejo posebnega dovoljenja posameznega avtorja (nikakor pa ne v primeru lastnih del, prostih del ali celo nelegalno pridobljenih del, kar v določenem primeru predstavlja kaznivo dejanje in je predmet kazenskega preganjanja), medtem ko so ostali viri kopiranja v območjih pravne nedorečenosti. Iz tega namena je raziskovalna skupina sestavila seznam vseh (najpogostejših) morebitnih virov za kopiranje avtorskih del, ki na daljici legalnosti segajo na izhodišču od povsem legalnih kopiranj, kot je kopiranje lastnih del, do nelegalnega kopiranja na drugi strani daljice, kot je izmenjava avtorskih del po P2P omrežjih, pri čemer je tri kopije legalno pridobljenega dela izpostavila kot zakonsko nedvomno določen delež, za katerega naj bi bili imetniki pravic upravičeni do nadomestila za privatno in drugo lastno reproduciranje.

Anketa je zajela 795 fizičnih uporabnikov, vendar je bila skorajda polovica anketiranih izločena že na začetku, ker ni imela doma ali v službi osebnega računalnika in širokopasovnega internetnega priključka. Najpomembnejše ugotovitve ankete so, da anketiranci daleč najpogosteje presnemavajo svoja lastna dela, na drugem mestu po deležu kopiranih del pa je presnemavanje avtorskih del s P2P omrežij, med katerimi je velik delež maloštevilnih posameznikov, 6 odstotkov vseh anketiranih, ki takih del prekopirajo več kot 40 na mesec. Vse druge vire snemanja avtorskih del (dela, ki so dostopna pod prostimi licencami, nevarovana dela, ki jim je poteklo varstvo, avtorska dela, ki so prikazana na televiziji ali radiu, avtorska dela iz videoteke ali dvdteke, elektronske knjige

in snemanje kupljenih del v treh ali več kopijah) pa uporablja manj ljudi in so kopije teh del tudi manj številne. A med vsemi primerki kopij, ki so jih anketiranci naredili povprečno na mesec na prazne nosilce ali trde diske, kopije »lastnih primerkov del« (npr. kupljenih) v treh izvodih, predstavlja zelo majhen delež. V informativnem izračunu kopiranje iz lastnih primerkov avtorsko varovanih del v največ treh kopijah, kot pravi 50. člen ZASP, ima zelo majhen delež: 1,7 odstotkov v primeru praznih nosilcev zvoka in slike ali 1,2 odstotka v primeru trdih diskov. Glede kopiranja računalniških programov pa bi lahko izpeljali sklep, da je delež nelegalno kopiranih računalniških programov razmeroma majhen, saj presega le desetino vseh kopiranih računalniških programov.

V drugem delu ankete smo spraševali, kako pogosto ljudje kupujejo avtorska dela prek spletnih trgovin ali obiskujejo P2P omrežja in kakšne izkušnje imajo s tehnološkimi ukrepi. Skoraj 40 odstotkov anketirancev obiskuje P2P omrežja pogosto ali skorajda vsak dan: 17,5 odstotkov nekajkrat na mesec, 8,1 odstotka nekajkrat na teden, vsak dan pa 13,1 odstotka anketiranih. Nasprotno pa spletnih trgovin še nikoli ni obiskalo več kot štiri petine anketirancev, kar lahko logično pojasnimo z doslejšnjo nerazvitostjo ali nedostopnostjo spletnih trgovin v Sloveniji. Glede uporabe tehnoloških ukrepov smo ugotovili, da naj bi bilo v zadnji polovici leta po približni oceni skorajda 200 primerov, ko si uporabniki niso mogli narediti niti ene kopije legalno kupljenega dela, do katere so bili zakonsko upravičeni. To pomeni, da je izogibanje zakonskih obveznosti založnikov, da uporabnikom omogočijo tri kopije za zasebno uporabo tudi v primerih, ko delo zaščitijo s tehnološkimi ukrepi, resna grožnja uporabnikom. S suho matematično primerjavo podatkov, ki smo jih pridobili z anketo, bi lahko izpeljali sklep, da so tehnološki ukrepi, ki se uporabljajo na trgu učinkoviti: preprečujejo kopiranje, tudi sicer dovoljeno privatno rabo (do treh kopij iz lastnega primerka avtorskega dela), uporabniki pa se jim niso sposobni izogniti (kar je sicer v skladu s pravnim varstvom tehnoloških ukrepov prepovedano).

Četrto poglavje "Družbeni učinki sistema avtorskih in sorodnih pravic" predstavi ugotovitve 35 intervjujev, ki so zajeli: 1. osebe, ki ustvarjajo avtorska dela in organizacije, ki jih zastopajo (ustvarjalci in ustvarjalke, kolektivne organizacije); 2. predstavnike pravnih oseb, ki kot imetniki pravic na avtorskih delih ali predmetih sorodnih pravic ponujajo ta dela in trgujejo z njimi (založniki, distributerji, razvijalci tehnološke podpore....); 3. uporabnike (zlasti velike uporabnike, ki opravljajo naloge v javnem interesu in uporabljajo avtorska dela pod posebnimi pogoji). V tem delu so nas zanimali celostni družbeni učinki na produkcijo kulturnih in znanstvenih dobrin ter distribucijo in uporabo teh del s stališča ustvarjalcev, založnikov ali distributerjev ter uporabnikov. To raziskovalno vprašanje je v primeru nadomestil za privatno reproduciranje zanimivo, ker gre pri zbiranju sredstev za nedefinirano uporabo in tudi za arbitrarnost razdeljevanja sredstev med avtorje in avtorice. Sredstva se potemtakem ne zbirajo in razdeljujejo glede na samo uporabo del, temveč po drugih arbitrarnih pravilih, ki jih določajo same kolektivne organizacije. Poseben načina zbiranja in razdeljevanja teh sredstev ima zato specifične družbene in kulturne učinke, ki smo jih analizirali v tem poglavju.

Prvi krog intervjujev z umetniki in umetnicami smo omejili na književne in glasbene dejavnosti iz preprostega razloga, ker so za te dejavnosti že ustanovljene pristojne kolektivne organizacije in je zato mogoče vpeti izkušnje posamičnih ustvarjalcev v celoten niz umetnostne produkcije in v verigo upravljanja avtorskih pravic od produkcije do končne uporabe. Za večino piscev in prevajalcev so dohodki ob prvih izdajah knjig

najpomembnejši, vendar jih vse večja koncentracija založništva in monopolni položaj velikih založb stiska iz leta v leto v vse bolj neusmiljene kompromise in zniževanje honorarjev. Končni učinek je, da monopolne založbe prenašajo del svojih stroškov za delovno silo na breme davkoplačevalcev (na nadomestila iz naslova kolektivnega upravljanja avtorskih pravic, na štipendijske sklade iz knjižničnega nadomestila, denimo). Zmanjšanje honorarjev s strani založb in pritiski za prenos materialnih pravic z avtorja na založbe prizadene vse avtorje in avtorice, ki vsi ne morejo manjših dohodkov primerno nadomestiti z nadomestili iz naslova kolektivnega upravljanja avtorskih pravic. Večjih nadomestil (iz knjižničnega nadomestila, denimo) so upravičeni le maloštevilni komercialni avtorji, medtem ko štipendije lahko dobijo avtorji le občasno.

Ekonomski pogoji ustvarjanja pa so se zaostri tudi glasbenim avtorjem in izvajalcem. O pogodbenih razmerjih z avtorji in izvajalci je založnik povedal, da se »vloček, ki ga založba vloži v izdelavo posnetka, opredeli kot akontacija avtorjevega honorarja« (se pravi, kot »avans za snemanje«), po katerem morajo ustvarjalci najprej pokriti stroške produkcije iz svojega »honorarja«, šele potem so upravičeni do zaslužka iz prodaje, kar z drugimi besedami pomeni, da morajo večji delež bremena objave glasbenega dela prevzeti ustvarjalci sami. Zato so glasbeniki vedno bolj odvisni od nadomestil iz naslova kolektivnega upravljanja pravic, zlasti iz naslova javne priobčitve (se pravi, vključno z nadomestili za privatno reproduciranje). A ne samo oni, temveč tudi glasbene založbe, ki so ravno tako upravičene do nadomestil. Ta vir sredstev jim je pomemben, ker jim je v zadnjih letih upadla prodaja glasbenih plošč, zmanjšalo število novih plošč na leto, zmanjšale naklade ipd. Ključno vprašanje v glasbeni industriji pa je, ali sploh obstaja »trg na podlagi ponudbe in povpraševanja«, na podlagi katerega naj bi kolektivne organizacije izplačevale »pravična nadomestila«. Podjetja s področja glasbenega založništva in medijev, kot predstavi poročilo, namreč ne stopajo drug z drugim v odnose proste konkurence ali ponudbe in povpraševanja, temveč so bistveno odvisni od oblikovanja monopolov – če ne obvladujejo trga sami, ga morajo prek zavezništev s svojimi »partnerji«. Prodaja njihovih izdelkov in njihov delež iz nadomestil za kolektivno upravljanje avtorskih in sorodnih pravic sta torej odvisni od tega, ali so se sposobni uveljaviti kot monopolisti v založništvu, distribuciji in oblikovanju medijskega programa, s tem pa homogenizirati ponudbo in nadzorovati povpraševanje.

Najbolj idealno in pravično naj bi kolektivne organizacije distribuirale zbrana sredstva tedaj, ko bi v sistem distribucije natančno preslikale uporabo avtorskih del iz javnega prostora (v radijskih in televizijskih postajah, barih in prodajalnah, na javnih prireditvah ipd.). Kolektivne organizacije se potemtakem pri pobiranju sredstev in distribuciji teh sredstev ne bi smele ozirati na kulturni pomen del, saj bi s tem vpeljale arbitrarnost, ki jo (3. odstavek 153. člena) ZASP prepoveduje, temveč se morajo opirati čim bolj na dejansko uporabo del. Ker uveljavljajo (intelektualne) lastninske pravice avtorjev in »opravljajo dejavnost na trgu proti plačilu«, zato dejansko delujejo kot podjetniška združenja, četudi so neprofitna po značaju. Iz tega razloga se upravičeno pojavlja vprašanje zbiranj in razdeljevanj nadomestil, ki jih ni mogoče utemeljiti z neposredno uporabo (npr. številna nadomestila za javno priobčitev, ki ne dosežejo določenega cenusa, kot so prispevki gasilskih društev; nadomestila za privatno in drugo lastno reproduciranje ipd.). Kolektivne organizacije sredstva nedefiniranih uporab (ali ki so jih organizacije same določile za nedefinirane) razdelijo tako, da jih pridružijo seznamom uporabe, ki so jih pripravili uporabniki z večjimi prispevki, ti pa so več prihodkov bržkone ustvarili s prireditvami ali dejavnostmi, ki so po naravi komercialne. Končni učinek

nazadnje je, lahko bi rekli kar l'effet pervers, perverzen učinek, da se z dohodki, ki jih ustvarijo tudi nekomercialni avtorji ali neprofitne kulturne organizacije, financirajo honorarji najbolj komercialnih avtorjev in izvajalcev. Analiza razdeljevanja sredstev iz naslova javne priobčitve je pomembna za razdeljevanje nadomestil za privatno reproduciranje, ker se navadno uporablja kot model za delitev nadomestil za privatno reproduciranje, zlasti v primeru kolektivne organizacije SAZAS in deloma tudi v primeru IPF, medtem ko ZAMP deli ta nadomestila med vse člane v enakem deležu.

Na splošno prevladuje mnenje, da je spletna ponudba v Sloveniji nerazvita, da se tehnološki ukrepi tako rekoč ne uporabljajo, vendar pa pogovori z založniki temu ne pritrujejo. Mnoge storitve so v začetnih fazah, nekatere pa so se že prijele in z njimi tudi tehnološki ukrepi, vendar selektivno in ne v vseh okoliščinah kot univerzalno varstvo. Trenutno je najbolj množično razširjeno trgovanje in ponujanje »mobilnih vsebin« (ozadij, mobilnih iger, melodij ipd.), ki jih uporabniki lahko prenesejo na svoje prenosne telefone prek »mobilnih portalov«, ponudba televizijskih programov prek internetnega omrežja (skupaj z različnimi radijskimi programi, računalniškimi igrami, filmi na zahtevo, razne multimedijske vsebine ipd.), določene vsebine knjižnega založništva, ki se jim bodo pridružile glasbene založbe, ponudniki računalniških iger ipd. Stališče založnikov, skratka, je, da imajo na voljo ustrezne tehnološke ukrepe, vendar jih ob vsaki priložnosti niti ni primerno ali smiselno uporabiti. Vendarle pa naj bi bil najučinkovitejši tehnološki ukrep, kot sta izjavila dva založnika, nizka cena, ki naj bi odvrnila ljudi od mučnega iskanja drugih poti, da pridejo do gradiva.

Na največji preizkušnji pa so javne institucije, ki so z javnimi službami doslej zagotavljale dostop do pomembnih zbirk in storitev v javnem interesu: knjižnice, izobraževalne in znanstvene organizacije, kulturne (muzeji, arhivi...) in druge institucije. Javne politike spodbujajo te institucije v digitalizacijo starih zbirk (muzeje, arhive, knjižnice...), vse več novega gradiva pa dobivajo tudi v elektronski obliki. Nihče ne spodbija pomembnosti njihove vloge pri zbiranju in urejanju tega gradiva (v smislu ohranjanja kulturne dediščine, izjemnega vira za študij in raziskovanje), skorajda pa ni možnosti, da bi te ustanove dale digitalizirane zbirke na voljo javnosti. Da ima javnost odprt in neoviran dostop do teh zbirk, je osnovno poslanstvo javnih institucij (ki bi bili sicer »mrtvi arhivi«, če bi jim pustili le zbiranje gradiva), vendar jim interesi imetnikov avtorskih in sorodnih pravic večinoma onemogočajo, da bi lahko ponudili svoje zbirke prek svetovnega spleta ali pa jih lahko ponudijo v zelo omejenem obsegu in pod zelo restriktivnimi pogoji. Fizične osebe so doslej lahko uveljavljale pravico do privatnega reproduciranja tudi kot uporabniki teh institucij, ki pa se bo z digitalizacijo zbirk nedvomno zelo omejila, kar pa je v neposrednem nasprotju z upravičenostjo imetnikov pravic do poštenega povračila.

Zadnja študija je pokazala, da je potrebno v premislek o ureditvi nadomestil za privatno in drugo lastno reproduciranje vpeljati »morebitno škodo« kot celovito družbeno vprašanje, na novo premisliti ustrezno ravnotežje v avtorskem pravu, se pravi, premisliti razmerje med izključnimi pravicami in omejitvami teh pravic. Prav na ta problem opozarja študija, ki prikazuje dejansko stanje na celostnem področju kulturne produkcije.

V dodatku raziskovalnega poročila pa je priložen teoretski dodatek o ekonomski analizi avtorskih pravic "Avtor med proletarizacijo in rento". Na koncu pa so priloženi še vprašalniki za razne skupine udeležencev v sistemu upravljanja avtorskih pravic.

3. Izkoriščanje dobljenih rezultatov:

3.1. Kakšen je potencialni pomen² rezultatov vašega raziskovalnega projekta za:

- ☒ a) odkritje novih znanstvenih spoznanj;
- ☒ b) izpopolnitev oziroma razširitev metodološkega instrumentarija;
- ☒ c) razvoj svojega temeljnega raziskovanja;
- ☐ d) razvoj drugih temeljnih znanosti;
- ☐ e) razvoj novih tehnologij in drugih razvojnih raziskav.

3.2. Označite s katerimi družbeno-ekonomskimi cilji (po metodologiji OECD-ja) sovpadajo rezultati vašega raziskovalnega projekta:

- ☐ a) razvoj kmetijstva, gozdarstva in ribolova - Vključuje RR, ki je v osnovi namenjen razvoju in podpori teh dejavnosti;
- ☐ b) pospeševanje industrijskega razvoja - vključuje RR, ki v osnovi podpira razvoj industrije, vključno s proizvodnjo, gradbeništvom, prodajo na debelo in drobno, restavracijami in hoteli, bančništvom, zavarovalnicami in drugimi gospodarskimi dejavnostmi;
- ☐ c) proizvodnja in racionalna izraba energije - vključuje RR-dejavnosti, ki so v funkciji dobave, proizvodnje, hranjenja in distribucije vseh oblik energije. V to skupino je treba vključiti tudi RR vodnih virov in nuklearne energije;
- ☐ d) razvoj infrastrukture - Ta skupina vključuje dve podskupini:
 - transport in telekomunikacije - Vključen je RR, ki je usmerjen v izboljšavo in povečanje varnosti prometnih sistemov, vključno z varnostjo v prometu;
 - prostorsko planiranje mest in podeželja - Vključen je RR, ki se nanaša na skupno načrtovanje mest in podeželja, boljše pogoje bivanja in izboljšave v okolju;
- ☐ e) nadzor in skrb za okolje - Vključuje RR, ki je usmerjen v ohranjanje fizičnega okolja. Zajema onesnaževanje zraka, voda, zemlje in spodnjih slojev, onesnaženje zaradi hrupa, odlaganja trdnih odpadkov in sevanja. Razdeljen je v dve skupini:
- ☐ f) zdravstveno varstvo (z izjemo onesnaževanja) - Vključuje RR - programe, ki so usmerjeni v varstvo in izboljšanje človekovega zdravja;
- ☒ g) družbeni razvoj in storitve - Vključuje RR, ki se nanaša na družbene in kulturne probleme;
- ☐ h) splošni napredek znanja - Ta skupina zajema RR, ki prispeva k splošnemu napredku znanja in ga ne moremo pripisati določenim ciljem;
- ☐ i) obramba - Vključuje RR, ki se v osnovi izvaja v vojaške namene, ne glede na njegovo vsebino, ali na možnost posredne civilne uporabe. Vključuje tudi varstvo (obrambo) pred naravnimi nesrečami.

² Označite lahko več odgovorov.

3.3. Kateri so **neposredni rezultati** vašega raziskovalnega projekta glede na zgoraj označen potencialni pomen in razvojne cilje?

Pravno primerjalna analiza pravnega varstva tehnoloških ukrepov in omejitev avtorskih pravic, anketna raziskava med fizičnimi uporabniki ter poročilo intervjujev z glavnimi udeleženci bodo prispevali k ureditvi področja nadomestil za privatno in drugo lastno reproduciranje. S stališča pravnih znanosti je poročilo pomemben prispevek za upravljanje avtorskih pravic v digitalnem okolju, nakaže pomembne pravne dileme in predlaga tudi konkretne rešitve. Anketna raziskava med fizičnimi uporabniki je po vednosti članov raziskovalne skupine prva v Evropi, ki je v analizo privatne reprodukcije vključila tudi vprašanje uporabe in učinkovitosti tehnoloških ukrepov. Obširen prikaz stanja stvari zakonodajalcu ali uredbodajalcu daje potrebne argumente za ureditev področja nadomestil za privatno reproduciranje. Poročilo intervjujev z glavnimi udeleženci pa prikaže celovite družbene in kulturne učinke ureditve nadomestil za privatno reproduciranje, ki bodo pomagali pri sprejemanju odločitev zakonodajalca oziroma uredbodajalca ter vseh vpletenih v javnih razpravah in nenazadnje pri oblikovanju novih zakonskih predlogov ali uredb.

3.4. Kakšni so lahko **dolgoročni rezultati** vašega raziskovalnega projekta glede na zgoraj označen potencialni pomen in razvojne cilje?

Raziskovalni projekt nakaže razvojne možnosti digitalnega okolja in primerne načine varovanja avtorskih pravic, s čimer bo spodbudil zakonodajalca oziroma uredbodajalca ter vse vpletene k ustvarjanju spodbudnega okolja za razvoj znanja in kulture. Raziskovalno poročilo opozarja na vprašanje pravnega varstva tehnoloških ukrepov, poslabšanja ekonomskega položaja ustvarjalcev in dostopa do kulturnih in znanstvenih dobrin v digitalnem okolju, kakor doslej še ni bilo zastavljeno, ter nakaže možne rešitve, da bi se poiskala nova ravnotežja med izključnimi avtorskimi pravicami in omejitvami teh pravic v digitalnem okolju na način pravnih ureditev in upravnih rešitev.

3.5. Kje obstaja verjetnost, da bodo vaša znanstvena spoznanja deležna zaznavnega odziva?

- ☒ a) v domačih znanstvenih krogih;
- ☒ b) v mednarodnih znanstvenih krogih;
- ☒ c) pri domačih uporabnikih;
- ☐ d) pri mednarodnih uporabnikih.

3.6. Kdo (poleg sofinancerjev) že izraža interes po vaših spoznanjih oziroma rezultatih?

- Kolektivne organizacije in skupine ustvarjalcev, s katerimi je raziskovalna skupina že opravila posvete na njihovo željo.
- Direktorat za informacijsko družbo pri MVZT, ki je naročil nekakšno nadaljevanje raziskave o upravljanju avtorskih pravic na internetu z vidika javnih institucij.
- Nekateri mediji, ki so s člani raziskovalne skupine že opravili intervjuje, v katerih so ti predstavili preliminarne rezultate raziskav (npr. Maja Breznik Močnik, Maja Bogataj Jančič in Aldo Milohnič za posebne program Radio Cona, Dnevnik...).

- Tuje zainteresirane skupine, ki jih zanima primerjava s slovenskim modelom (npr. črnogorska nevladna organizacija Prostory, ki je organizirala posvet ("Monitoring, implementacija i podizanje avtorskih prava u Crnoj Gori").

- Organizacija Creative Commons, ki je člane raziskovalne skupine povabila k sodelovanju pri festivalu ustvarjalnosti.

3.7. Število diplomantov, magistrrov in doktorjev, ki so zaključili študij z vključenostjo v raziskovalni projekt?

-

4. Sodelovanje z tujimi partnerji:

4.1. Navedite število in obliko formalnega raziskovalnega sodelovanja s tujimi raziskovalnimi institucijami.

1. Agency for Technical Cooperation and Development (ACTED), sodelovanje v mednarodni raziskavi.
2. Center for the Study of Balkan Societies and Cultures (University of Graz), Department of Political Sciences (University of Montenegro), St. Kl. Ohridski (Sofia University) Department of Sociology, mednarodni raziskovalni projekt.
3. Politecnico di Torino, sodelovanje v mednarodnih raziskavah (raziskovalna sodelavka Maja Bogataj Jančič).

4.2. Kakšni so rezultati tovrstnega sodelovanja?

ad 1. Mednarodni projekt "ARCADE – second phase (Awareness Raising on Culture and Development Education)", vodja projekta Agency for Technical Cooperation and Development (ACTED), Mirovni inštitut partner, raziskovalna sodelavca Marija Breznik Močnik in Aldo Milohnič.

ad 2. Mednarodni raziskovalni projekt "The humanities and Social Sciences on the Periphery: Sciences or Technocratic Instruments", vodja projekta Mirovni inštitut, financer ASO Ljubljana - Sofia, trajanje projekta 2006-2007, raziskovalca Marija Breznik Močnik in Aldo Milohnič.

ad 3. Maja Bogataj Jančič je nacionalna koordinatorica v okviru več mednarodnih projektov, ki jih vodi Politecnico di Torino:

- Vključena je v evropski projekt Communia, tematsko mrežo raznih institucij za teoretične in strateške razprave o novih problemih z javno domeno v digitalnem okolju. Projekt bo trajal tri leta, financira pa ga Evropska komisija v okviru eContentplus framework, <http://www.communia-project.eu/>
- Pri projektu »The Common Core of the Private Law (The Trento Project)« je nacionalna poročevalka za Slovenijo za področje Boundaries of Information Property.
- V okviru Politecnico di Torino (<http://www.polito.it>) je dr. Maja Bogataj Jančič vključena kot nacionalna koordinatorica v projekt NEXA Research Center for Internet and Society (<http://nexa.polito.it>), v katerem sodeluje 36 organizacij.

5. Bibliografski rezultati³ :

Za vodjo projekta in ostale raziskovalce v projektni skupini priložite bibliografske izpise za obdobje zadnjih treh let iz COBISS-a) oz. za medicinske vede iz Inštituta za biomedicinsko informatiko. Na bibliografskih izpisih označite tista dela, ki so nastala v okviru pričujočega projekta.

³ Bibliografijo raziskovalcev si lahko natisnete sami iz spletne strani:<http://www.izum.si/>

6. Druge reference⁴ vodje projekta in ostalih raziskovalcev, ki izhajajo iz raziskovalnega projekta:

1. Mednarodni simpozij z naslovom "In the Name of the Author", na katerem so nastopili prof. Michel Vivant, prof. Joost Smiers, dr. Sebastian Reinfeldt, dr. Maja Bogataj Jančič, dr. Maja Breznik Močnik idr., Ljubljana, oktober 2006.
2. Seminar "Monitoring, implementacija i podizanje nivoa avtorskih prava u Crnoj Gori" (14.-15. december 2006), Podgorica, organizacija seminarja: NVO Prostory, predavanje Marija Breznik Močnik.
3. Sodelovanje članov raziskovalne skupine na festivalu ustvarjalnosti v organizaciji Creative Commons, december 2006. Maja Bogataj Jančič in Matej Kovačič sta sodelovala na okrogli mizi ob otvoritvi festivala, Maja Breznik Močnik pa z besedilom "V imenu avtorja".
4. Posvet V pričakovanju novega nacionalnega programa za kulturo v Državnem svetu, 17. maja 2007, sodelovala Aldo Milohnič in Maja Breznik.
5. Schwartzmarkt (Štajerska jesen, Graz, Avstrija, 30. septembra): Maja Breznik s prispevkom New Relations of Social Dependencies: The Author's Rights as Gift Exchange, Aldo Milohnič pa s prispevkom Art in Love with Law: »Authonomy« of Art as a Present of the State?.
6. Niz predavanj za mentorje otroških parlamentov Pasti zabave na internetu, Matej Kovačič 24. 9. 2007 v Novem mestu, 25. 9. 2007 v Novi Gorici, 26. 9. 2007 v Ljubljani, 27. 9. 2007 v Mariboru.
7. Intervju: »Popolna svoboda, popoln nadzor: dr. Maja Bogataj-Jančič, ustanoviteljica Inštituta za intelektualno lastnino«, Dnevnikov objektiv, 11. avg. 2007, str. 10-12.
8. Okrogla miza Knjižnice na razpotju: zagotavljanje dostopa do informacij proti varovanju pravic avtorjev in uporabnikov, Maja Bogataj Jančič, Kongres slovenskih knjižničarjev, Bled, 23. oktobra 2007.
9. Seminar "EdReNe Expert Workshop on Rights issues", Ljubljana, 4. - 5. 3. 2008, predavanje "Digital Technology and Legal Challenges to Copyright" Maje Bogataj Jančič, video posnetek predavanja na spletni strani: http://videolectures.net/edrene08_bogataj_jancic_dtl/.
10. Simpozij "Sindikalni razgledi" (Ljubljana, Dom sindikatov, 14.-15. februarja), referat Maje Breznik Močnik, "Spreminjanje pogojev v samostojnih poklicih v znanosti in umetnosti".
11. Simpozij »Gledališče in politike predstavljanja«, organizator AGRFT, Maribor,

⁴ Navedite tudi druge raziskovalne rezultate iz obdobja financiranja vašega projekta, ki niso zajeti v bibliografske izpise, zlasti pa tiste, ki se nanašajo na prenos znanja in tehnologije. Navedite tudi podatke o vseh javnih in drugih predstavitev projekta in njegovih rezultatov vključno s predstavitvami, ki so bile organizirane izključno za naročnika/naročnike projekta.

oktober 2007, prispevek Alda Milohnića "Umetnost in vladavina prava".

12. Okrogla miza "Kako napolniti žepe sodobnega umetnika!?", 8. april 2008, organizator posveta: Galerija ŠKUC, prispevek Aldo Milohnić.

13. Tematsko oddajanje Radio Cona o avtorskih pravicah, 19. – 30. junij, sodelujoči Maja Breznik Močnik, Aldo Milohnić, Maja Bogataj Jančič.